

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська політехніка»
Одеська національна наукова бібліотека
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
імені М. С. Грушевського
Національний університет «Львівська політехніка»
Західноукраїнський національний університет
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Київський національний університет культури та мистецтв
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України
Університет Країни Басків (Іспанія)**

**Інформаційна освіта
та професійно-комунікативні технології
XXI століття**

**МАТЕРІАЛИ
XVI Міжнародної науково-практичної конференції**

Одеса, 13 – 15 вересня

2023 р.

За загальною редакцією
В. Г. Спрінсяна

Одеса
2023

Л. І. Дерев'янюк,
к. філол. н., доц. кафедри українознавства,
культури та документознавства
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
С. М. Дорошенко,
к. філол. н., доц. кафедри українознавства,
культури та документознавства
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО КАТАЛОГУ В РОБОТІ БІБЛІОТЕКИ

Розглянуто переваги застосування електронного каталогу, проаналізовано специфіку його використання в роботі сучасної бібліотеки.

Ключові слова: електронний каталог, бібліотека, інформаційні ресурси, пошукові можливості.

The advantages of using the electronic catalogue are considered: the specify of its use in the work of a modern library is analyzed.

Key words: electronic catalogue, library, information resources, searching opportunities.

Сучасні технології значно вдосконалили традиційні бібліотечні послуги, зробивши пошук необхідної бібліотечної інформації ефективнішим, швидшим і зручнішим. З розвитком інформаційно-комунікаційного середовища бібліотеки значного поширення набули технології корпоративної каталогізації, довідкового обслуговування та надання спільного доступу до онлайн-відалених ресурсів.

Автоматизація бібліографічних процесів дає такі переваги для бібліотек:

1) виконання автоматизованої обробки нових надходжень до бібліотеки;

2) звільнення працівників від низки рутинних робіт з підготовки картотек, видань, списків, замовлень, листів, звітної документації;

3) формування бази даних про надходження;

4) здійснення операцій зі створення та копіювання тематичних архівів літератури.

У сучасній бібліотечній практиці дедалі частіше використовують електронні каталоги. Вони уможливають оперативний і якісний доступ до ресурсів бібліотеки.

Електронний каталог – машиночитаний бібліотечний каталог, що працює в реальному режимі часу та надає доступ до ресурсів каталогу в режимі офлайн/онлайн [1, с. 4].

Електронний каталог передбачає основні процеси введення, пошуку, розміщення та видачі інформації. Він розкриває наповнення бібліотечного фонду, забезпечує вільний доступ до інформації і працює в режимі реального часу.

Від якості електронного каталогу залежить ефективність використання бібліотечних інформаційних ресурсів. Інтерактивний каталог представляє бібліотеку в глобальних інформаційних мережах та уможливорює значне розширення бібліотечної аудиторії.

Електронний каталог задіяний у всіх основних бібліотечних технологічних процесах, тому знання його властивостей, уміння працювати з ним необхідне й укладачам інформаційної бази, і бібліотечним технологам, і всім користувачам [3, с. 38].

Прикметно, що електронний каталог поєднує пошукові можливості алфавітного, систематичного та предметного каталогів і забезпечує виконання кількох функцій, з-поміж яких: унесення бібліографічних записів у діалоговому режимі з віддалених чи локальних терміналів, редагування чи видалення бібліографічних записів, пошук інформації за разовими запитами в режимі онлайн/офлайн і вибіркоче її поширення тощо.

Каталог містить записи про кожен ресурс і вказує на його місцезнаходження у фонді. Електронний каталог забезпечує принципово нові можливості пошуку порівняно з традиційними бібліотечними каталогами. Електронний каталог уможливорює одночасний багатоаспектний та оперативний пошук за автором, укладачем, редактором, заголовком, місцем видання, видавництвом, роком видання, ключовими словами та предметними рубриками, серією, місцем зберігання тощо.

Сучасний електронний каталог складається з трьох основних частин:

- бібліографічні відомості;
- авторитетні відомості;
- відомості про екземпляр.

Електронний каталог є багатофункціональним ресурсом, адже інформацію вводять один раз, її можна використовувати з різною метою, замінюючи дані цілої системи традиційних карткових каталогів: алфавітного, систематичного, предметного, топографічного.

Організація електронного каталогу передбачає такі процеси:

- 1) систематизація масиву машиночитаних бібліографічних записів;
- 2) створення ефективної пошукової системи;
- 3) формування вихідних форм за результатами пошуку (бібліографічних списків, покажчиків, вимог);
- 4) налагодження зв'язку між пошуком та наданням документів читачам;
- 5) оформлення та реклама електронного каталогу [2, с. 30].

Основне завдання електронного каталогу – забезпечення максимально сприятливих умов для ефективного пошуку релевантної інформації.

Робота з електронним каталогом передбачає основні технологічні операції:

- каталогізація документів;
- облік ресурсів бібліотечного фонду;
- багатоаспектний бібліографічний пошук документних ресурсів у фонді книгозбірні;
- формування вихідних зразків документів (книжковий формуляр, каталожна картка тощо).

З-поміж переваг електронного каталогу над картковим слід назвати:

- 1) багатократне, багатоцільове використання одноразово сформованих записів;
- 2) можливість машинного дублювання повних та відібраних за різними ознаками масивів бібліографічних записів на магнітних чи оптичних носіях;
- 3) можливість пошуку за будь-яким елементом бібліографічного запису та багатоаспектного пошуку інформації практично за будь-якою комбінацією ознак в одному формуванні структури бази даних;

- 4) компактність;
- 5) можливості інтеграції в загальні мережі бібліографічної інформації;
- 6) оперативність ведення та використання каталогів;
- 7) багатофункціональність.

Бібліотеки, що створюють свої електронні каталоги та переходять до повної автоматизації основних технологічних процесів, вдало оптимізують основні етапи роботи з електронними бібліографічними ресурсами. Саме тому дотримання основних принципів електронної каталогізації забезпечує високий рівень обслуговування читацьких запитів і позиціонує бібліотеку як «заклад нового покоління» на ринку сучасних інформаційних послуг.

До функціональних можливостей електронних бібліотечних каталогів нового покоління належать:

- 1) додавання гіперпосилань на анотації, зміст документів, зображення обкладинок, рецензії, повнотекстові документи, рекомендовану літературу й коментарі читачів до традиційних коротких бібліографічних описів видань;

- 2) створення і надання доступу до більших за обсягом та авторитетніших колекцій електронних ресурсів шляхом збору метаданих. Бібліотеки прагнуть перейти від застарілих форматів представлення записів до стандарту XML для опису своїх колекцій з метою полегшення обміну даними між бібліотеками й репозиторіями електронних ресурсів;

- 3) оптимізація електронних каталогів та вебсайтів бібліотек для полегшення їхнього індексування безкоштовними пошуковими системами мережі Інтернет;

- 4) упровадження онлайн-довідково-бібліографічних послуг електронною поштою та через вебсайти бібліотек.

Отже, можна стверджувати, що модернізація технологічних рішень, упровадження нових послуг і сервісів електронних каталогів, а також зміни в принципах і підходах до каталогізації документів можуть значно оптимізувати взаємодію користувачів (передусім, віддалених) з працівниками бібліотечної сфери.

Список використаних джерел

1. Луцишина Т. Електронний каталог як основний інформаційний ресурс бібліотек ВНЗ Західного регіону України в сучасному вебпросторі. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 4. С. 3–4.
2. Медведєва В. Мультимедійні інформаційні технології в інформаційно-бібліотечному середовищі. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 2. С. 29–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2019_2_9 (дата звернення: 12.08.2023).
3. Чумак Є. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в сучасних умовах. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 36 – 48.

УДК 008:004:005.8(477)

О. М. Збанацька

д. н. із соц. ком., канд. істор. н., доцент,
проф. кафедри журналістики і міжнародних відносин
Київського університету культури,
головний бібліотекар,
відділу лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем,
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,

ПРОЄКТИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ (напряму «Культура та інформаційна політика»)

Висвітлено основні завдання Міністерства цифрової трансформації України в контексті формування та реалізації державної політики щодо цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності. Розглянуто проєкти цифрової трансформації напряму «Культура та інформаційна політика»: «Цифрова трансформація бібліотек та книговидавничої справи (e-Книга)» та «Цифрова трансформація охорони культурної спадщини (e-Спадщина)», їх підпроєкти. Підкреслено, що цифрова трансформація робить акцент на технологічних змінах.

Ключові слова: культура, проєкти, цифрова трансформація.